

Aplikované psychosociální vědy 5

Kultura

- Širší a užší kontext
- Kultura
- Příroda

Kultura

- Pojmová neuchopitelnost kultury:
- Všechny *způsoby myšlení*, chování, vztahů, komunikací, předávaných z generace na generaci prostřednictvím jazyka a dalších způsobů komunikace, včetně gest, malování, psaní, architektury, hudby, módy, *stravování*, dopravy atd.
- **Kultura** – cesta, kterou se společnost ubírá ve jménu obvyklých způsobů řešení svých záležitostí. Je tím co nás *odlišuje* od světa fauny a flóry.

Kultura

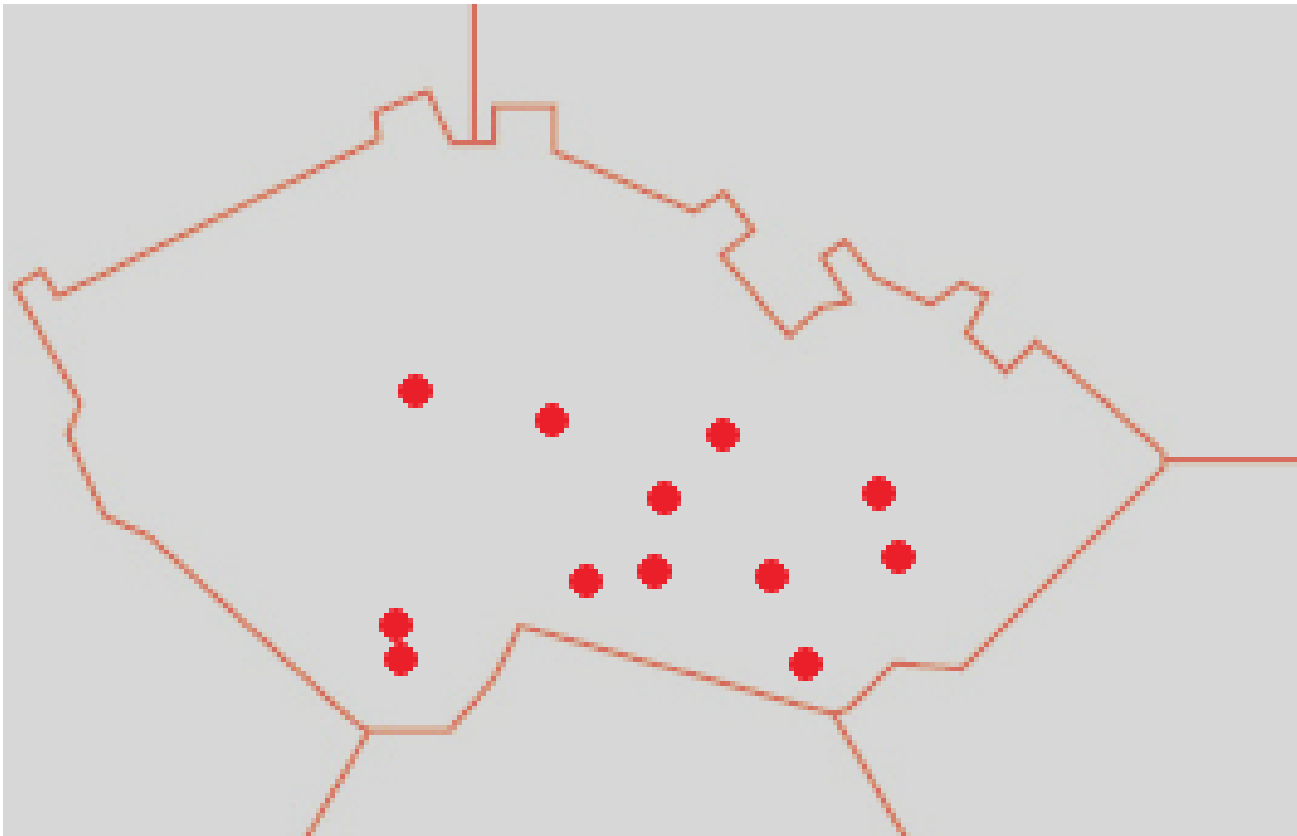
- Normy, hodnoty, myšlenky a způsoby *řešení* záležitostí určité společnosti.
- Všechny prostředky *komunikace*, umění, materiální věci a objekty, které společnost sdílí.
- *Kultivace* myšlení, civilizace a vzdělávání společnosti.
- *Způsoby života* sdílené určitou skupinou (kupř. romská kultura).
- Postupy, vytvářející ve společnosti *významy* (komunikace, kódování apod.).

Kultura

Kultura je produktem sociálního života mnoha generací:

- **Materiální** - vyšší, zejména technický stupeň společenské organizace, soubor výtvorů uspokojující materiální potřeby (pracovní nástroje, bydlení, oděv, komunikace)
- **Duchovní** – produkty snah po ideálech krásna, dobra, pravdy, spravedlnosti: zvyky, ideje, systém víry, obyčeje, symboly.

Dvanáct českých divů světa

- **Nově k našim 12 památkám UNESCO přibyl Hornický region Erzgebirge/Krušnohoří a Národní hřebčín Kladruby nad Labem. Tak rozhodl výbor pro světové dědictví UNESCO na zasedání v ázerbájdžánském Baku.**
- **Hornický region Erzgebirge/Krušnohoří**, společná nominace Česka a Německa, tvoří 22 součástí, 17 Sasko a pět v českém Krušnohoří. Českou část zastupují Hornická krajina Jáchymov, Hornická krajina Abertamy - Boží Dar - Horní Blatná, Rudá věž smrti, Hornická krajina Krupka a Hornická krajina Mědník.
- **Kladrubský hřebčín** měl být původně na programu schvalování až příští rok. Dost možná proto musí do prosince 2020 ještě splnit několik podmínek a případně i doporučení výboru. Kladrubský hřebčín je nejstarším velkým hřebčínem na světě, založený ve druhé polovině 16. století.

UNESCO památky nehmotné

Slovácký Verbuňk

(na Seznam UNESCO zapsáno v roce 2005)

Slovácký verbuňk patří mezi mužské tance skočného charakteru. Je tancem improvizovaným, který není vázán přesnými choreografickými pravidly. Jeho neodmyslitelnou součástí je předzpěv taneční písně. Vyskytuje se v jihovýchodní části Moravy - v etnografické oblasti Slovácko. Vzhledem k jeho lokálním specifikům lze rozlišovat sedm regionálních typů. Verbuňk je součástí přirozených tanečních příležitostí (hody, zábavy), existuje však také

v pódiové formě.

Masopust

(na Seznam UNESCO zapsáno v roce 2010)

Na Hlinecku jsou doloženy popisy masopustních obchůzek a masek z konce 19. století, v některých vesnicích se konají spontánně po několika generacích v téměř nezměněné podobě (Hamry, Studnice, Vortová) do dnešních dnů.

Sokolnictví

(na Seznam UNESCO zapsáno v roce 2010)

Sokolnictví je jedním z nejstarších vztahů mezi člověkem a dravcem, které trvá více než 4000 let. Je to tradiční aktivita lovu pomocí cvičených dravých ptáků v přirozeném prostředí.

Jízda králů

(na Seznam UNESCO zapsáno v roce 2011)

Jízda králů je lidový obyčej doposud neznámého původu, spojený povětšinou s tradičním křesťanským svátkem. U nás se udržuje už jen na Slovácku a na Hané, ačkoliv dříve byla po celé České republice velmi hojná.

Loutkářství

(na Seznam UNESCO zapsáno v roce 2016)

České loutkářství je uznáváno jako významný kulturní a společenský fenomén, jehož masové rozšíření po českých zemích se datuje do poloviny 19. století. Marionetáři, kteří hráli česky, se tehdy stali součástí procesu národního

Kultura - civilizace

- **Kulturní dědictví** – ta část kultury, která byla předána jako osvědčená dalším pokolením
- **Civilizace** – racionalizace a intelektualizace lidského života zejména v oblasti technologií.
- **Civilizovaný** znamená být formovaný společností
- **Kulturní univerzálie** – uctívání tělesné krásy, kalendář, systém výživy, stravovací zvyklosti, pohřby, mýty, rodiny, vlastnická práva, náboženství, sexuální regulativa, obchod, návštěvy

Kulturní komponenty

- **Tradice** – výrazem toho, co přetrvává, nemění se, co je spojeno s minulostí, funguje jako výraz toho, na čem lidé lpí. *Báze tradiční společnosti zemědělské civilizace.*
- **Inovace** – proces uvádění nových kulturních idejí či objektů, vytváření nové formy existence (kopí, auto, PC, internet, demokracie) *Báze moderní a postmoderní společnosti vědění a informačních technologií.*
- **Kulturní element** – předmět či ideje symbolizující klíčovou úlohu v určitých oblastech života (šíp, motyka, parní stroj, mobil)
- **Kulturní komplex** – širší systém předmětů či idejí seskupených kolem kulturního elementu
- **Kulturní integrace** – proces přibližování různých kultur
- **Kulturní variace** - důraz na svébytnost každé kultury

Subkultura vs. kontrakultura

- **Subkultura** – sdílení odlišných hodnot, morálních vzorů, zvyků, životních stylů (mládež, senioři, bezdomovci)
- **Kontrakultura** – programové odmítání dominantních kulturních hodnot, orientace na alternativní životní styl (oblékání, stravování, volný čas)
- **Kulturní relativismus** – důraz na potřebu vcítění se hodnotám odlišné kultury
- **Etnocentrismus** – vlastní kultura chápána jako nadřazená ostatním

Životní styl – životní způsob

- **Životní způsob** – ustálenost životních praktik v různých sférách lidské existence (agrární, průmyslový)
- **Životní styl** – specifický typ chování jedince nebo skupiny s trvalým zvláštním a odlišitelným jednáním, způsoby, zvyky a sklony (mládež, sportovci, vegetariáni)

Společenská pozice vs. role

- **Společenská pozice** (sociální status, sociální postavení) - postavení jedince ve společenské struktuře, sociální identita jedince v dané skupině nebo společnosti

Sociální status

- vrozený
  - askriptivní
  - Získaný (dosažený)
-
- **Společenská role** – je spojována s určitými vzory chování, které vyplývají z individuální příslušnosti ke konkrétním skupinám – chování, které se od nás v dané situaci očekává. Jedinci jednají jako herci na divadle v různých rolích.

Socializace-výchova-vzdělání

Socializace – osvojování si hodnot, postojů, norem, zvyků a jednání přiměřené dané kultuře. Přizpůsobení společnosti a standardizace hodnotové orientace (*resocializace, zpětná socializace*).

- **Akulturace** – přijímání a prolínání různých kulturních a sociálních procesů
- **Výchova** – záměrné ovlivňování socializačních procesů v souladu se společensky přijímanými normami a hodnotami a učení se společenským rolím
- **Vzdělávání** – proces vštěpování znalostí a dovedností nezbytných pro hraní profesních, občanských a rodinných rolí

Zdroje:

- Sekot, A. (2006). Sociologie v kostce. Brno: Paido.
- Šmajs, J. (1994). Kultura proti přírodě. Tři ekologické eseje. Praha: Kosmas, Zvláštní vydání.
- Elektronické zdroje:
- <https://www.npu.cz/pamatky-unesco>